A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (első tanács)

2009. december 17.*

A C-227/08. sz. ügyben,

az EK 234. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet az Audiencia Provincial de Salamanca (Spanyolország) a Bírósághoz 2008. május 26-án érkezett, 2008. május 20-i határozatával terjesztett elő az előtte

Eva Martín Martín

és

az **EDP Editores SL**

között folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (első tanács),

tagjai: A. Tizzano tanácselnök (előadó), az első tanács elnökeként eljárva, A. Borg Barthet és M. Ilešič bírák,

* Az eljárás nyelve: spanyol.

főtanácsnok: V. Trstenjak,
hivatalvezető: M. Ferreira főtanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2009. március 12-i tárgyalásra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

– az EDP Editores SL képviseletében J. M. Sanchez Garcia abogado,

– a cseh kormány képviseletében M. Smolek, meghatalmazotti minőségben,

– a spanyol kormány képviseletében B. Plaza Cruz és J. López-Medel Bascones, meghatalmazotti minőségben,

– az osztrák kormány képviseletében C. Pesendorfer, meghatalmazotti minőségben,

– az Európai Közösségek Bizottsága képviseletében R. Vidal Puig és W. Wils, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2009. május 7-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem az üzlethelyiségen kívül kötött szerződések esetén a fogyasztók védelméről szóló, 1985. december 20-i 85/577/EGK tanácsi irányelv (HL L 372., 31. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 1. kötet, 262. o.; a továbbiakban: irányelv) 4. cikkének értelmezésére vonatkozik).

2 E kérelmet az EDP Editores SL (a továbbiakban: EDP) és Eva Martín Martín között az utóbbi által – a lakóhelyén az EDP egyik képviselőjével megkötött szerződés aláírása során – vállalt kötelezettségek betartásának megtagadása kapcsán folyamatban lévő eljárásban terjesztették elő.

Jogi háttér

A közösségi szabályozás

3 Az irányelv negyedik, ötödik és hatodik preambulumbekezdése kimondja:

„[…] a kereskedő üzlethelyiségén kívül megkötött szerződések jellegzetessége, hogy rendszerint a kereskedő a szerződéskötést kezdeményező fél, és a fogyasztó erre nincs

felkészülve, illetve ezt nem várja; […] gyakran nem képes összehasonlítani az ajánlatban szereplő minőséget és árat más ajánlatokkal; […];

[…] a fogyasztó számára biztosítani kell a legalább hét napon belüli elállás jogát, hogy képes legyen felmérni a szerződésből származó kötelezettségeit;

[…] megfelelő intézkedésekkel kell gondoskodni arról, hogy a fogyasztót e mérlegelési időtartamról írásban tájékoztassák".

4 Az irányelv 1. cikkének (1) bekezdése az alábbiak szerint rendelkezik:

„Az irányelv hatálya azokra a szerződésekre terjed ki, amelyek alapján a kereskedő árut szállít vagy szolgáltatást nyújt egy fogyasztó számára, és e szerződés megkötése:

[…]

– a kereskedő általi felkeresés alkalmával történik

i) a fogyasztó otthonában vagy egy másik fogyasztó otthonában;

[…]

ha a felkeresés nem a fogyasztó kifejezett kívánságára történik.”

5 Az irányelv 4. cikke értelmében:

„Az 1. cikk rendelkezéseinek hatálya alá tartozó ügyletek esetében a kereskedőnek az 5. cikkben meghatározott időszakon belüli elállási jogról írásbeli tájékoztatót kell a fogyasztó rendelkezésére bocsátania, azon személy neve és címe megjelölésével együtt, akivel szemben ez a jog gyakorolható.

Ezt a tájékoztatót dátummal és a szerződés azonosításához szükséges adatokkal kell ellátni. A tájékoztatót a fogyasztó rendelkezésére kell bocsátani:

a) az 1. cikk (1) bekezdése esetén a szerződés megkötésének időpontjában;

[…]

A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy saját nemzeti jogszabályaik megfelelő fogyasztóvédelmi intézkedéseket tartalmazzanak, ha az ebben a cikkben említett tájékoztató nem áll rendelkezésre.”

6 Az irányelv 5. cikke értelmében:

„(1) A fogyasztó számára biztosítani kell a jogot, hogy a nemzeti jogban előírt eljárás szerint egy értesítés elküldésével visszavonja kötelezettségvállalásának következményeit a 4. cikk rendelkezéseiben említett tájékoztató kézhezvételének napjától számított hét napnál nem rövidebb időszakon belül. […]

(2) Az értesítés elküldése a fogyasztót a felmondott szerződés hatálya alatt vállalt minden kötelezettség alól mentesíti."

7 Az említett irányelv 8. cikke az alábbiak szerint rendelkezik:

„Ez az irányelv nem akadályozza meg a tagállamokat abban, hogy az irányelv által érintett területeken a fogyasztók védelme szempontjából kedvezőbb rendelkezéseket fogadjanak el vagy tartsanak fenn."

A nemzeti szabályozás

8 Az irányelvet üzlethelyiségen kívül kötött szerződésekről szóló, 1991. november 21-i 26/1991. törvény (BOE, 283/1991. sz., 1991. november 26.) ülteti át a spanyol jogba.

9 Az említett törvény 3. cikke kimondja:

„(1) Az 1. cikkben említett szerződést, illetve szerződési ajánlatot írásban kell rögzíteni, két példányban, csatolva hozzá a dátummal, továbbá a fogyasztó saját kezű aláírásával ellátott elállási nyilatkozat formanyomtatványát.

(2) A szerződési okiratnak közvetlenül a fogyasztó aláírásának fenntartott rész felett, kiemelt betűtípussal szedve tartalmaznia kell azt az egyértelmű és pontos utalást, hogy ez utóbbinak joga van elállnia a megrendeléstől, valamint e jog gyakorlásának előfeltételeit és következményeit.

(3) Az elállási nyilatkozatnak világosan feltüntetett módon tartalmaznia kell az »elállási nyilatkozat« megnevezést, tartalmaznia kell a nyilatkozat címzettjének nevét és címét, valamint a szerződésben szereplő adatokat és a szerződő felek nevét.

(4) A szerződés aláírását követően a vállalkozó vagy a nevében eljáró személy a fogyasztó részére átadja a szerződés egy példányát, valamint az elállási nyilatkozat formanyomtatványát.

(5) Az e cikkben említett kötelezettségek teljesítésének megtörténtét a vállalkozónak kell bizonyítania.”

10 A 26/1991. törvény 4. cikke tartalmazza a 3. cikkben felsorolt rendelkezések megsértésének következményeit, és az alábbiak szerint rendelkezik:

„Az előző cikkben előírt rendelkezések megsértésével kötött szerződést vagy az azok megsértésével tett ajánlatot a fogyasztó kérésére érvénytelennek kell tekinteni.

A vállalkozó nem hivatkozhat az érvénytelenségre, kivéve, ha a teljesítés meghiúsulása kizárólag a fogyasztónak róható fel."

11 Az említett törvény 9. cikke értelmében:

„Az e törvény által a fogyasztónak biztosított jogokról való lemondás semmis. A fogyasztóra nézve kedvezőbb rendelkezést tartalmazó szerződéses kikötések viszont érvényesek maradnak."

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

12 E. Martín Martín 2003. május 20-án lakóhelyén szerződést kötött az EDP egyik képviselőjével tizenöt könyv, öt DVD és egy DVD-lejátszókészülék megvásárlásáról. E termékeket 2003. június 2-án adták át a részére.

13 Mivel az EDP nem kapta meg az áru vételárát, a Juzgado de Primera Instancia nº 1 de Salamanca előtt fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelmet terjesztett elő E. Martín Martín ellen 1861,52 euró, annak törvényes kamatai és az eljárási költségek megfizetése iránt.

14 Mivel az említett bíróság 2007. június 14-i ítéletével kötelezte az alperest a követelt összeg megfizetésére, az alperes fellebbezést nyújtott be az Audiencia Provincial de Salamanca előtt.

15 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatban az Audiencia Provincial de Salamanca először is úgy véli, hogy megállapítható a szóban forgó szerződés érvénytelensége, mivel az alperest nem tájékoztatták megfelelően arról, hogy az áru átadását követő hét napon belül visszavonhatja kötelezettségvállalását, sem pedig e joga gyakorlásának feltételeiről és következményeiről. Az említett bíróság ugyanakkor megemlíti, hogy E. Martín Martín – sem az elsőfokú bíróság előtt, sem a fellebbezési eljárás során – semmilyen érvénytelenségi okra nem hivatkozott.

16 Márpedig, tekintettel arra a körülményre, hogy a 26/1991. törvény 4. cikke szerint a 3. cikkben meghatározott feltételek megsértésével kötött szerződés érvénytelenségének megállapítását a fogyasztónak kell kérnie, és hogy a spanyol jog szerint a polgári jogi jogvitákban általában az úgynevezett „kérelemre történő eljárás elve” („de justicia rogada”) alkalmazandó, amelynek alapján a bíróság nem vizsgálhatja hivatalból a felek által fel nem hozott tényeket, bizonyítékokat és állításokat, az Audiencia Provincial de Salamanca bizonytalan a tekintetben, hogy az elsőfokú határozat ellen benyújtott fellebbezés tárgyában történő döntéshozatal céljából kizárólag az ellentmondási és a fellebbezési eljárás során felhozott jogalapokat kell figyelembe vennie, vagy ellenkezőleg, az irányelv rendelkezései lehetővé teszik számára, hogy hivatalból kimondja a szerződés esetleges érvénytelenségét.

17 E körülmények között az Audiencia Provincial de Salamanca az eljárást felfüggesztette, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdést terjesztette a Bíróság elé:

„Az EK 153. cikket – az EK 3. cikkel és az EK 95. cikkel, valamint az Európai Unió (2000. december 7-én, Nizzában kihirdetett) Alapjogi Chartájának (HL C 364., 1. o.) 38. cikkével, továbbá az irányelvvel, különösen annak 4. cikkével összefüggésben – úgy kell-e értelmezni, hogy azok lehetővé teszik az elsőfokú ítélet elleni fellebbezést elbíráló bíróság számára az említett irányelv hatálya alá tartozó szerződés érvénytelenségének hivatalból történő megállapítását olyan esetben, amikor az érvénytelenségre az alperes fogyasztó sem a fizetési meghagyással szembeni ellentmondás szakában, sem a szóbeli tárgyaláson, sem a fellebbezésben nem hivatkozott?"

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésről

18 Kérdésével az Audiencia Provincial de Salamanca lényegében arra kíván választ kapni, hogy az irányelv 4. cikkét úgy kell-e értelmezni, hogy az lehetővé teszi a nemzeti bíróság számára, hogy hivatalból hivatkozzon az említett rendelkezés megsértésére, és megállapítsa az említett irányelv hatálya alá tartozó szerződés érvénytelenségét azzal az indokkal, hogy a fogyasztót nem tájékoztatták elállási jogáról, jóllehet ezen érvénytelenségre a fogyasztó az illetékes nemzeti bíróságok előtt soha nem hivatkozott.

19 A fenti kérdés megválaszolása érdekében először is emlékeztetni kell arra, hogy közösségi jog főszabály szerint nem írja elő a nemzeti bíróságok számára, hogy hivatalból hivatkozzanak a közösségi rendelkezések megsértésére alapított jogalapra, amennyiben e jogalap vizsgálatával túllépnék a felek által körülhatárolt jogvita kereteit, és más tényeket és körülményeket vennének alapul, mint amelyekre az említett rendelkezések alkalmazásában érdekelt fél a kérelmét alapította (lásd ebben az értelemben különösen a C-430/93. sz., van Schijndel és van Veen ügyben 1995. december 14-én hozott ítélet [EBHT 1995., I-4705. o.] 22. pontját, valamint a C-222/05–C-225/05. sz., Weerd és társai egyesített ügyekben 2007. június 7-én hozott ítélet [EBHT 2007., I-4233. o.] 36. pontját).

20 A nemzeti bíróság hatáskörének ilyen korlátozását az az elv indokolja, miszerint az eljárást a feleknek kell kezdeményezniük, és ebből következően a bíróság csak kivételes esetekben, közérdekből járhat el hivatalból (lásd a fent hivatkozott van Schijndel és van Veen ügyben hozott ítélet 21. pontját, valamint a Weerd és társai egyesített ügyekben hozott ítélet 35. pontját).

21 Ezért először is azt kell meghatározni, hogy az alapeljárásban szóban forgó közösségi rendelkezés, azaz az irányelv 4. cikke olyannak tekinthető-e, mint amely ilyen közérdeken alapszik.

22 E tekintetben utalni kell arra, hogy az irányelv célja – ahogyan az különösen a negyedik és az ötödik preambulumbekezdéséből következik – a fogyasztó védelme a szerződés üzlethelyiségen kívüli megkötésének sajátos körülményeiből származó kockázatokkal szemben (a C-412/06. sz. Hamilton-ügyben 2008. április 10-én hozott ítélet [EBHT 2008., I-2383. o.] 32. pontja), mivel e szerződések jellegzetessége, hogy rendszerint a kereskedő a szerződéskötést kezdeményező fél, és a fogyasztó erre semmilyen módon nincs felkészülve, és különösen nem képes összehasonlítani a rendelkezésre álló különböző ajánlatokban szereplő minőséget és árat.

23 A fenti egyenlőtlen helyzetre tekintettel nyújt védelmet az irányelv a fogyasztó részére azáltal, hogy mindenekelőtt elállási jogot biztosít a javára. E jog közelebbi célja ugyanis az üzlethelyiségen kívüli házalás eredményeként a fogyasztót ért hátrány ellensúlyozása, legalább hétnapos időtartamon keresztül biztosítva számára azt a lehetőséget, hogy felmérhesse a szerződésből származó kötelezettségeket (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Hamilton-ügyben hozott ítélet 33. pontját).

24 Az irányelv – annak érdekében, hogy megerősítse a fogyasztó védelmét az utóbbit készületlenül érő helyzetben – 4. cikkében a fentieken kívül előírja, hogy a kereskedő írásban tájékoztassa a fogyasztót a szerződéstől való elállásra vonatkozó jogáról, valamint e jog gyakorlásának feltételeiről és módjáról.

25 Végül az irányelv 5. cikkének (1) bekezdéséből következik, hogy az említett legalább hétnapos határidő azon a napon kezdődik, amikor a fogyasztó a kereskedőtől az említett tájékoztatást megkapja. Ezen előírás magyarázata – ahogyan azt a Bíróságnak alkalma volt pontosítani – az a megfontolás, hogy ha a fogyasztó nem szerzett tudomást az elállási jog fennállásáról, gyakorolni sem tudja azt (a C-481/99. sz. Heininger-ügyben 2001. december 13-án hozott ítélet [EBHT 2001., I-9945. o.] 45. pontja).

26 Másképpen fogalmazva, az irányelv által létrehozott védelmi rendszer nem csupán azt feltételezi, hogy a fogyasztó, mint a jogviszony gyengébbik fele, jogosult a szerződéstől való elállásra, hanem azt is, hogy jogairól tudomást szerez oly módon, hogy azokról írásban kifejezetten tájékoztatják.

27 Meg kell tehát állapítani, hogy az irányelv 4. cikkében szereplő tájékoztatási kötelezettség az irányelv általános összefüggését tekintve központi helyet foglal el, és az – ahogyan arra a főtanácsnok indítványának 55. és 56. pontjában rámutatott – az elállási jog hatékony gyakorlásának, ily módon a közösségi jogalkotó szándékának megfelelő fogyasztóvédelem hatékony érvényesülésének alapvető biztosítéka.

28 Az ilyen rendelkezés következésképpen közérdeken alapszik, amely a jelen ítélet 20. pontjában említett ítélkezési gyakorlat értelmében igazolhatja a nemzeti bíróság pozitív beavatkozását az üzlethelyiségen kívül kötött szerződések esetén a fogyasztó és a kereskedő között fennálló egyenlőtlen helyzet ellensúlyozása érdekében.

29 E feltételek mellett figyelembe kell venni, hogy amennyiben a fogyasztót nem tájékoztatták megfelelően elállási jogáról, az eljáró nemzeti bíróság hivatalból hivatkozhat az irányelv 4. cikkében szereplő előírások megsértésére.

30 Mivel ez bizonyított, annak érdekében, hogy válaszolni lehessen az Audiencia Provincial de Salamanca által feltett kérdésre, másodsorban pontosítani kell azokat a következményeket, amelyek az említett jogsértésből, különösen pedig az eljáró nemzeti bíróság azon lehetőségéből eredhetnek, hogy a szóban forgó tájékoztatási kötelezettség megsértésével kötött szerződést érvénytelennek nyilvánítsa.

31 E vonatkozásban a Bíróságnak alkalma volt pontosítani, hogy – bár az irányelv 4. cikkének harmadik bekezdése szerint a tagállamok feladata szabályozni a tájékoztatási kötelezettség megsértésének következményeit – a magánszemélyek közötti jogvitában eljáró nemzeti bíróságok a nemzeti jogrend valamennyi szabályát kötelesek minden lehetséges módon az irányelv szövegét és célját figyelembe véve úgy értelmezni, hogy az irányelv célkitűzésével összhangban lévő eredményre jussanak (lásd ebben az értelemben különösen a C-350/03. sz. Schulte-ügyben 2005. október 25-én hozott ítélet [EBHT 2005., I-9215. o.] 69., 71. és 102. pontját).

32 Ezen összefüggésben egyrészről meg kell említeni, hogy az irányelv 4. cikkének harmadik bekezdésében szereplő „megfelelő fogyasztóvédelmi intézkedések[…]” fogalma elismeri a nemzeti hatóságok mérlegelési mozgásterét a tájékoztatás elmaradása következményeinek meghatározása vonatkozásában, amennyiben azzal az irányelv céljával összhangban élnek annak érdekében, hogy a fogyasztók számára megőrizzék – az adott ügy sajátos körülményeihez képest megfelelő feltételek mellett – elismert védelmet.

33 Másrészről arra is emlékeztetni kell, hogy az irányelv minimumharmonizációt hajt végre, amennyiben 8. cikke értelmében nem akadályozza meg a tagállamokat abban, hogy az általa érintett területeken a fogyasztók védelme szempontjából kedvezőbb rendelkezéseket fogadjanak el vagy tartsanak fenn (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Hamilton-ügyben hozott ítélet 48. pontját).

34 E feltételek mellett a kérdést előterjesztő bíróság által tervezetthez hasonló – a szóban forgó szerződés érvénytelenségének megállapítására irányuló – intézkedés az említett 4. cikk harmadik bekezdésének értelmében „megfelelőnek” minősíthető, mivel olyan kötelezettség elmulasztását szankcionálja, amelynek a tiszteletben tartása – a jelen

ítélet 26.és 27. pontjában említetteknek megfelelően – alapvető jelentőségű a fogyasztó szerződési akaratának kialakulása és a közösségi jogalkotó által megkívánt védelmi szint megvalósulása szempontjából.

35 Végül pontosítani kell, hogy egyrészről a fenti következtetés nem zárja ki, hogy az említett védelmi szintet olyan más intézkedések is biztosíthassák, mint például a szerződéstől való elállásra nyitva álló határidők újraindulása, amely lehetővé teszi a fogyasztó számára az irányelv 5. cikkének (1) bekezdésében számára biztosított jog gyakorlását. Másrészről az eljáró nemzeti bíróság bizonyos körülmények között figyelembe veheti a fogyasztó azon szándékát is, hogy nem kívánja a szóban forgó szerződés érvénytelenségének megállapítását (lásd analógia útján a C-243/08. sz. Pannon GSM ügyben 2009. június 4-én hozott ítélet [EBHT 2009., I-4713. o.] 33. pontját).

36 A fenti megfontolások összességére tekintettel a feltett kérdésre azt a választ kell adni, hogy az irányelv 4. cikkével nem ellentétes, ha valamely nemzeti bíróság hivatalból érvénytelennek nyilvánítja az említett irányelv hatálya alá tartozó szerződést azzal az indokkal, hogy a fogyasztót nem tájékoztatták az elállási jogáról, jóllehet a fogyasztó ezen érvénytelenségre az illetékes nemzeti bíróságok előtt soha nem hivatkozott.

A költségekről

37 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (első tanács) a következőképpen határozott:

Az üzlethelyiségen kívül kötött szerződések esetén a fogyasztók védelméről szóló, 1985. december 20-i 85/577/EGK tanácsi irányelv 4. cikkével nem ellentétes, ha valamely nemzeti bíróság hivatalból érvénytelennek nyilvánítja az említett irányelv hatálya alá tartozó szerződést azzal az indokkal, hogy a fogyasztót nem tájékoztatták az elállási jogáról, jóllehet a fogyasztó ezen érvénytelenségre az illetékes nemzeti bíróságok előtt soha nem hivatkozott.

Aláírások